

דברי הימים

ליקוטי דברי תורה על פרשת השבוע

נלקח מספר "שערי חיים" על פרשיות השבוע של מורינו הרה"צ שליט"א

כ"ו שבט התש"פ
שנה ז'
שבת שקלים

פרשת משפטים
שבת מברכין חודש אדר

גיליון 325

אלמנה ויתום לא תענון

מעשה באדם אחד, שהשכיר דירה לאלמנה עניה ויתומיה עימה. כשעברו חודש ימים בא ותבע את שכר הדירה, ולא היה לאלמנה מהיכן לשלם, ולפיכך דרש ממנה לפנות את הדירה, אך לא היה לה מקום אחר לדור שם. הימים היו עיצומו של חורף קשה, ברד, כפור ורוח זלעפות, מה עשה? הלך והסיר את הרעפים שעל הגג, והגשם והברד ירדו לתוך הבית. באו אליו בני אדם רחמנים, וביקשו והתחננו בפניו שיחוס עליה ועל יתומיה הקטנים, ויניח להם לגור בדירה עד סוף ימי החורף, ולא אבה לשמוע. על כן נאלצה האלמנה בעל כרחא לעזוב את הדירה ביום סגריר, ודמעתה על לחיה ואין חומל ואין מנחם, עד שמצאה מנוח לרגלה באיזה מערה. כולם דיברו על שעורריה זו ועל אכזריותו של בעל הדירה.

הגאון ה"חפץ חיים", שהיה עד למעשה נבלה זה, הצטער מאוד וקרא בקול את הפסוקים: "כל אלמנה ויתום לא תענון, אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו, וחרה אפי והרגתי אתכם..." ותהה לומר מה יהיה אפוא סופו של בר-נש אכזרי זה? עברו שנים והעונש בושש מלבו. כעבור עשר שנים בא כלב שוטה, ונשך את האיש בעל הדירה, הוא התייסר ביסודין קשים ומרים והתפתל במכאוביו במשך כמה שבועות, והיה נובח ככלב עד שלבסוף מת ביסוריו, ועל זה נאמר "אל תתייאש מן הפורענות", סופה לבוא על מי שמגיע לו, שכבר אמר דוד המלך "אנה מפניך אברח, אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה'".

עוד סיפר הגאון בעל החפץ חיים, היתה תקופה שהיו חוטפים ילדים ומוסרים אותם לצבאו של ניקולאי הרשע. קצב אחד שתפסו את בנו, הלך וחטף נער בן ישיבה אחד ומסרו לצבא שישרת במקום בנו, צער רב נצטערתו על כך, ולמעלה משלושים שנה עקבת בסקרנות לראות מה עונשו של הרשע הזה, עד שנודע לי כי בנו של הקצב הורעל כל דמו ולא הועילו לו כל הרפואות, ולאחר שסבל יסורים קשים מת, אנשי חברא קדישא חששו לטפל בו מפני סכנת ההתדבקות, והקצב נאלץ בעצמו לקבור את בנו כמו ידיו.

נאמר בתורה: "כל אלמנה ויתום לא תענון, אם ענה תענה אותו, כי אם צעוק יצעק אלי, שמוע אשמע צעקתו, וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב, והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים". מבואר בתורה, שמאד הקפיד ה' יתברך על כבודם של האומללים, היתומים והאלמנות, וביארה התורה בפירוש את עונש המצערם, שסופו למיתה, וענשו גדול מנשוא. והרב רבינו בחיי הביא מדרש חז"ל, כי כוננת התורה במה שהזהירה על כבוד האלמנה והיתום, היא אפילו על אלמנתו של מלך, ואפילו על יתומים של מלך. וטעם הדבר, לפי "שנפשם שפלה ודמעתם מצויה". וביאר את הטעם שה' יתברך שומע תפלת היתומים והאלמנות, לפי ששאר בני אדם, כשמצערים אותם, הם פונים לחבריהם ומושיעיהם, ושמים בשחונם בהם, אבל היתום והאלמנה שאין להם מושיעים, אינם בוטחים כי אם בהקדוש ברוך הוא, ועל כן הקדוש ברוך הוא שומע צעקתם ויריב ריבם.

סיפרו פעם לגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, כי בשכונת שערי חסד מתגוררת אלמנה אחת, אשר מעל לדירתה מתגוררים שכנים המסכים לה עוגמת נפש וצער. הזדעזע רבי שלמה זלמן לשמע הדברים, ותהה מעמקי ליבו הטהור: כיצד אפשר בכלל לצער אשה אלמנה! ותוך כדי כך הוסיף: "כאשר אתפלל 'הצילני משכן רע', אכוין גם על שכניה של האשה האלמנה". והנה כעבור שבועיים ימים, ללא כל הודעה מוקדמת, העתיקו השכנים הרעים את דירתם למקום אחר, ויהי לפלא.

חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות מפני שנפשם שפלה למאד ורוחם נמוכה. אף על פי שהן בעלי ממון, אפילו אלמנתו של מלך ויתומיו מוזהרים אנו עליהם שנאמר: "כל אלמנה ויתום לא תענון". והיאך נוהגים עמהן? לא ידבר אליהם אלא רכות ולא ינהג בהם אלא מנהג כבוד ולא יכאיב גופם בעבודה ולבם בדברים קשים ויחוס על ממונם יותר מממון עצמו. כל המקניטן או מכעיסן או הכאיב להן או רדה בהן או איבד ממונם הרי זה עובר בלא תעשה. ולא זו, אף על פי שאין לוקין עליו, הרי עונשו מפורש בתורה "וחרה אפי והרגתי וכו'" - ברית כרת להם מי שאמר והיה העולם, שכל זמן שהם צועקים מחמס, הם נענים, שנאמר: "כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו". כמה דברים אמורים? בזמן שעניה אותם לצורך עצמו, אבל עינה אותם הרב כדי ללמדם תורה או אומנות או להוליכם בדרך ישרה, הרי זה מותר. ואף על פי כן לא ינהג בהם מנהג כל אדם אלא יעשה להם הפרש וינהלם בנחת וברחמים גדולים וכבוד שנאמר: "כי ה' יריב ריבם".

עושה כל צרכי עצמו לעצמו כשאר כל הגדולים. וכן הובא להלכה במגן אברהם. מעשה שהיה עם הצמח צדק שהלך עם השמש שלו לאיזה מנהל בנק, והמנהל קיבלם בהתרגשות גדולה והביא לפניהם כיבוד וישב לשמוע מה הרב רוצה לומר לו. והנה זה פלא הרב יושב ולא מדבר מילה, ואף לא אכל שום דבר. מנהל הבנק פנה לשמש ושאל אותו "אולי אתה תגיד לי למה הרב הטיח את עצמו ובא אלי?". השמש דחה את שאלתו והניד את ראשו בשלילה כאומר "אינני יודע מה הסיבה לביקורתו". אחרי רבע שעה בערך הרב קם ורמז לשמשו כי חוזרים הם לביתם. המנהל פנה לרב ואמר לו "כבוד הרב יגיד לי למה הוא בא, אני מתחנן". אמר לו הרב: "יבותינו אמרו כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, ואני רציתי להגיד לך דבר קטן, אבל אני מפחד שלא תשמע ולכן אני לא אומר כדי שלא אעבור על דברי חכמים". מנהל הבנק החל להתחנן: "אנא ממך, תגיד לי למה באת אלי ומה מעשיך ואקיים את דבריך".

ענה לו הצמח צדק: "יש איזו אשה אלמנה שבעלה נפטר לפני שלושה חדשים והיא לא שילמה משכנתא (Mortgage) כבר שלושה חדשים, ושלחתם לה מכתב שאם היא לא תשלם את המשכנתא עד סוף השבוע אתם זורקים אותה לרחוב, ואתה אדוני המנהל חתום על המכתב". "כבוד הרב", ענה מנהל הבנק, "אני לא קובע כלום, מעלי יש מנהלים גדולים שהם אמרו לי לעשות זאת הבנק הזה לא שלי". ענה לו הצדיק: "ידעתי שלא תשמע, אוי ואבוי לי שעברתי על דברי חכמים וכי אני לא יודע שהבנק הזה לא שלך רק רציתי שתעשה משהוא", והרב החל לבכות.

אמר לו המנהל בחריטה: "תגיד לאשה הזו שאת כל המשכנתא שלה אני משלם גם על השלושה חודשים וגם את כל השנים הבאות". וכשמוע הרב את הדברים יוצאים מפורש מפי המנהל הגדול חיבקו ונישקו וברכו בהרבה ברכות גדולות וברוך על הכיבוד שהושוו לו.

זמני השבת

- 5:10 הדלקת הנרות:
- 5:25 מנחה וקבלת שבת:
- 4:25 שקיעת החמה:
- 5:50 עלות השחר:
- 7:02 נץ החמה:
- 8:00 שיעור דף היומי א':
- סופ"ז ק"ש: 9:02 - 9:38
- 9:00 שחרית:
- 12:14 חצות:
- 5:10 מנחה וסעודה ג':
- 6:18 מוצש"ק להגאונים:
- 6:41 מוצש"ק לר"ת:
- 7:20 אבות ובנים:
- 8:20 שיעור דף היומי ב':

זיכוי הרבים

רכשו לכם זכות הפצת הגליון 'דברי חיים' להצלחה ולסיד"ש בכל הענינים או להנצחת קרוביכם.

kehilasdivreichaim@gmail.com

נדבת

חפסת הגליון והפצתו

לע"נ

האשה החשובה

והכבודה מרת יהודית

חנה מקסוול ע"ה בת

הר"ר שלמה וויט זצ"ל

נלב"ע כ"ז ניסן התשנ"ב

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם:

פרש"י ואלה מוספי על ענין ראשון מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, יש להבין איזה הוא"י ש המשפטים אינם מסיני, ו"ל דהיה אפשר לחשוב שהדינים שבין אדם לחבירו הם רק מצוות שכליות ולישוב העולם, אבל באמת כל ההלכות שבחושן משפט הם ג"כ תורת אלקים ויש בו סודות תורה, ל[דוגמא] הא דעדים קרובים פסולים אפילו אם בוודאות אינם משקרים וההלכה של קים ליה בדרבה מיניה וכדומה, לזה אמר שכל המשפטים אין לדון לפי שכל האנושי אלא על פי השו"ע, וכבר כתב הסמ"ע בחו"מ סימן ג' סק"ג והובא בנתיבות המשפט שם שדעת בעה"ב [דהיינו מי שלא למד שולחן ערוך] הוא היפוך דעת הלומדים עיי"ש היטיב ודו"ק.

אשר תשים לפניהם:

לשון רבים, רמז למה שאמרו חז"ל אל תהי דן יחידי אלא ע"י שלשה, עוד רמז למה שאמרו חז"ל דרך ארץ קדמה לתורה, לכן כתב המשפטים שהם בין אדם לחבירו הוא לפניהם דהיינו לפני המצות שבין אדם למקום.

אשר תשים לפניהם:

הזהירות בדיני ממונות הוא הראש והראשון "לפני" כל המדרגות, וכמבואר בירושלמי פ"ב דתענית עה"פ נשא לבנינו אל כפים אל קל בשמים, אין אפשר לישא הלב בתוך הכפים אלא הכונה נשא לבנינו לכף ידיו ונחקור אם אין חסם בכפינו, ואח"כ אפשר לדבר אל קל בשמים, וכמו שאמר הנביא גם כי תרבו תפלה איננו שומע ידיכם דמים מלאו, ועי' ברכות כ. דר' יהודה כשהיה מתפלל היה נענה מיד שר' יהודה היה תמיד עוסק בלימוד סדר נזיקין כמבואר בב"ק.

כתב 333 עה"ט שם המשפטים ר"ת הדיינין מצווין שיעשו פשרה טרם יעשו משפט, ומיוסד על פי המבואר בשו"ע בתחילת חו"מ שיש חיוב על הדיינים להשתדל ולעשות פשרה בין הבעלי דינים ובהסכמתם לסדר הענין בלי דין תורה, ורק אם אינם מסכימים אזי יש חיוב בצדק תשפוט עמיתך, ואלמו"ר ז"ל שמע מהגה"ק מסאטמאר ז"ל שהיה אומר למה בתורה כתיב פרשת משפטים והדינים שבין אדם לחבירו קודם שאר המצות, וי"א שכבר במרה נצטוו, ובשו"ע סידו חלק חושן משפט לבסוף דהיינו לאחר או"ח יו"ד ואה"ע"ז, אלא הענין הוא בתורה קי"ל דרך ארץ קדמה לתורה, ולכן הדינים שבין אדם לחבירו הוא ראש וראשון, אבל בשו"ע כיון שהטור פתח את החו"מ שיש מצוה לעשות פשרה, היה אפשר לחשוב דאפשר לעשות פשרות גם באו"ח יו"ד ואה"ע"ז, למשל באו"ח יחשוב שעושה פשרה שמתפלל רק שחרית אבל מנחה הוא טרוד ושוכח לפעמים ר"ל, או שחלק מהל' שבת הוא שומר והחלק שקשה לו לשמור אינו שומר, או ביו"ד בהל' טהרת המשפחה הוא חושב שיש איזה דינים שאין להקפיד עליהם ח"ו וכדומה כידוע בעוה"ר דברי כפירה אלו, ולכן המתין בעל הטור והשו"ע לחלק חו"מ עד הסוף דאך ורק בחו"מ אפשר לעשות פשרה כי בין אדם לחבירו אפשר למחול ז"ל, אבל בין אדם למקום.

כל דין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית [שבת י.]. יש לדייק מהו האמת "לאמתו" האם יש אמת שאינו לאמתו, ושמעתי בשם א' מבני סה"ק מרז"ל שהיה מפרש "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", שלכאורה קשה להבין למה הקב"ה צריך לחדש דבר שנברא כבר, וביאר הענין שידוע מה שהקב"ה גזר וצדיק מבטל כי הצדיק שולט בהטבע ויכול לפעול למעלה מדרך הטבע, והטעם לזה כי הצדיק מבטל עצמו לעשות רצון ה' ואין לו שום נגיעה עצמית הלא כל עצמותו הוא רק רצון ה', ממילא אם רצונו הוא לשנות הטבע נעשה זה רצון ה' כי אין כונתו לנגיעת עצמו אלא לכבוד השי"ת, [ומשום כך מצינו שהצדיק אינו יכול לפעול בשביל עצמו כמבואר בברכות שר' יוחנן אמר אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורין כי בשביל עצמו יש לו אולי איזה נגיעה, ממילא אין זה כולו רצון השי"ת], וענין ביטול זו הוא "נעשה קודם לנשמע" שעושה רצון השי"ת אף בלי הבנה, וזה הביאור המחדש בטובו

בכל יום תמיד, הקב"ה מחדש הטבע בכל יום, בשביל לזה בא התשובה "מעשה בראשית" לאלו הצדיקים שאצלן המעשה הוא בראשית וקודם להנשמע, והנה דין שפוסק דין על פי השו"ע אפילו אם השכל שלו אומר אחרת, הרי הוא מבטל רצונו לרצון השי"ת והוי בבחינה נעשה קודם לנשמע, ובשביל דין כזה משנים סדרי בראשית כנ"ל, וזה הביאור כל דין שדן דין אמת "לאמתו" דהיינו לא מה שנראה אצלו כאמת אלא אמת לאמתו דהיינו לאמתו של תורה, אזי נעשה שותף להקב"ה בהנהגת הבריאה כי אצלו המעשה הוא בראשית כנ"ל.

כל תקנה עבד עברי:

יש להתבונן למה מתחיל התורה הלכות משפטים בדבר שאינו מצוי כלל, ובמדבר בודאי לא היו להם דין עבד עברי, ואפילו אח"כ לא היה מצוי כ"כ דקיי"ל דבעינן שיהא דמי מכירתו שוה לדמי גניבתו וזה לא שכיח, וי"ל לפי"ד הרמב"ם שכוין שסיים עשרת הדברות בלא תחמוד דיבר בעניני ממון, וענין לא תחמוד שיאמין שהכל מיד הקב"ה ואין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלוא נימא, והפיטן בפייט דיום ב' דחג השבועות אומר: קרוץ מחומר מה מועילו חומד ומתאוה את שאינו שלו, זה שיש לו אינו שלו, קנין שאינו שלו למה זה הוא לו, ובעבד עברי מצינו מושג זה שהקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו, שנאמר כי טוב לו עמך עמך במאכל ובמשתה, ואם אין לו אלא כר א' צריך ליתנו לעבדו, כל זה מוכיח דזה שיש לו אינו שלו לגמרי, אלא צריך לעשות לפי רצון הבורא, וצמל"ט מצו"ל דענין שש שנים דומה לששת ימי המעשה ובשביעית יצא חפשי כמו שבת, והדמיון לשבת מובן לפי דברינו, שיש להאמין שכל העשיות בששת ימי המעשה הכל מיד הקב"ה ע"י שמירת שבת.

אם אדניו יתן לו אשה וילדיה לו בנים ונזות האשה וילדיה תהיה לאדניו:

צו"ס"ק מצו"ל "אדניו" זה הקב"ה שיש לו לאדם להתפלל להקב"ה שיזכה לזיווג הגון והראוי לו, וכאשר מצא הזיווג הגון שנועד לו מן השמים, וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדוניה, אזי האשה והילדים קדושים ומיוחדים למלכו של עולם, אבל מי שהולך אחר עיניו ובוחר לו הזיווג כפי תאוותו, אפשר שיעלה לגורלו זיווג שאינו שלו והילדים אינם שלו ולא תיקן מה שהיה צריך לתקן ואזי צריך לבוא עוד פעם לעוה"ז לתקן את הצריך לו לתקן, וכאן תוכחת מגולה לאותם הבורים והריקים שכותבים בהזמנות החתונה שלהם שם החתן עם בחירת לבה הכלה, במקום לכתוב עם בת זוגה, והוא יסוד כפירה בעיקר קדושת הזיווג לפי דרך התורה, [כמובן הרבה מהם אינם יודעים מה כותבים והם שוגגים ויש לעורר להם את זה].

י"ל מה שהותר להאדון ליתן לעבד עברי שפחה כנענית והילדים ישארו עבדים להאדון, דבעצם יש לשפחה כנענית חיוב מצות דומה לאשה ישראלית ואפילו לגבי טומאה וטהרות, אמנם יחוס אין לה, וזה בא להורות להגב שאם לא שמעה אזנו בהר סיני, סימן שאין לו היחס להאבות הקדושים, כי באברהם כ' כי ידעתין למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, אברהם אבינו אמר הרימותי ידי אל ה' אם אקח מחוט ועד שרוך נעל וחז"ל אמרו מי יעלה בה' ה' זה אברהם שכ' ביה נקי כפים ובר לבב, ובאמת האבות הקדושים זכו לברכה של עשירות לא שהיו צריכים לזה אלא להורות שאפילו ע"י נקיית כפים אפשר להיות עושר, ועי' נדרים כ. מי שאין לו בושת פנים סימן שלא עמדו אבותיו על הר סיני, וזוהי העונש שלא יהיה לו בנים מיוחסים לו.

ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדוני את אשתי ואת בנתי לא אצא חפשי:

בקידושין דף כ"ב מבואר דבעינן שישנה ויאמר שני פעמים דכתיב אמר יאמר, וצ"ל קוץ שיעורים להגר"ל ווסקעמל"ל ז"ל ה"י"ו הביא בשם רבו הגר"ם מצניסק ז"ל שמבואר במדרש [פרשת ואתחנן] שמשו רבינו כשרצה לבוא לארץ ישראל וביקש מהקב"ה בתפילות ובתחנונים שיהיה לו רשות לבוא לא"י אמר בזה הלשון "אהבתי את אדוני - זה הקב"ה, את אשתי - זה תורה הקדושה [שנמשלה לאשת

חיל כמו שאמר שלמה המלך בסוף משליו, ואת בני - אלו ישראל, לא אצא חפשי - לא אוכל להיפרד מא' מהם [כי כשאדם מת נעשה חפשי מן המצות] עכ"ל המדרש, והשיבו הקב"ה "אל תוסף דבר אלי", ופי הגר"ח ז"ל דזהו כנות המדרש כיון דקיי"ל דהעבד צריך לומר שני פעמים דכתיב אמר יאמר, לכן כשאמר בפעם הראשון אהבתי את אדוני וגו' לא היה צריך הקב"ה לשמוע אליו כי פעם אחת אינו מספיק, אבל אם היה אומר שני פעמים אזי היה הקב"ה חייב לשמוע אליו, כי הקב"ה מקיים התורה ועל פי הלכה אם העבד אומר כן שני פעמים חייבין לשמוע אליו, לכן אמר לו הקב"ה אל תוסף דבר אלי, דהיינו שלא יאמר שני פעמים, ממילא לא היה צריך לשמוע אל משה.

ורצע אדוניו את אזנו במרצע:

וכתב רש"י למה דוקא באזנו, "אחז ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך ומכר עצמו לעבד ירצע", ויש לדייק בלשון רש"י שפסוק זה לא שמע בהר סיני אלא בפרשת בהר, ובהר סיני לא שמעו רק לא תגנוב, ולמה כתב רש"י פסוק זה, וי"ל דכונת רש"י על מה ששמע בהר סיני אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, וכתב הרמב"ן למה לא כתב בראתך, והביאור הוא שהקב"ה רצה להסביר לישראל למה צריכים להיות עבדים להקב"ה, כי הוא הוציאם מארץ מצרים מבית עבדים והקונה עבד לעצמו חייב לעבדו, וזה מה שכתב רש"י שאחז זה היה לו לשמוע ולהבין [שמיעה מלשון הבנה כמש"כ שמע ישראל עי' מפרשים שם], כי לי בני ישראל עבדים כי אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים וכביאורו של הרמב"ן, והגה"ק מגור ז"ל צעל האמרי למה היה אומר "אחז" ששמע שרק האחז שמע אבל לא הראש והמוח שלא הקליט דברים הללו כראוי.

צעל האמרי למה היה מוסיף למה באמת לא קלטה אזנו כראוי את אמירת לא תגנוב או את ההוראה כי לי בני ישראל עבדים, אין זאת אלא מפני שהאזן לליצנות וניבול פה, וליצנות אחת דוחה מאה תוכחות, והנה מבואר בכתובות ה: תנא דבי ר' ישמעאל מפני מה אחזן כולה קשה והאליה רכה, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה, וזה כנראה לא עשה כן, לפיכך יירצה אלית אזנו [הערה זה לחזק מ"ד בקידושין כ"א, או י"ל לפי"ד המהרש"א בכתובות שם דדוקא חלק שמכסה האחז קשה ורצעו את גובה האחז שג"כ רך].

המתם סופר מסביר למה לא נרצע מיד בשעת מכירה, והי' דבאמת הקונה עבד כקונה אדון לעצמו, ובשש שנים לא עבר על ההוראה של לי בני ישראל עבדים, דהרי היו נוהגים עמו כאדון, רק לאחר שאמר אהבתי וגו' ובשבילם רוצה להישאר עבד, אז גם האדון רשאי לשעבד בו כמבואר בב"מ ע"ג. ראית שאינו נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו ת"ל לעולם בהם תעבודו ובאחיכם.

כרש"י הנ"ל, יש גירסא אחרת אחזן זה ששמע על הר סיני "לא תגנוב" והלך וגנב, וקשה הלא בעשרת הדברות כתב רש"י בגונב נפשות הכתוב מדבר, וכאן מיירי בגונב ממון, ושאלתי דבר זה למו"ר הג"ר צנ ציון לאקאוו ז"ל והשיב שבפי"רס"ג [הובא ברש"י סוף הפרשה עיי"ש], כתב שכל התרי"ג מצוות מרומזין בעשרת הדברות, ועשרת הדברות הם ענינים כלליים לכל מצוות התורה, לכן לא תגנוב של ממון נכלל בלא תגנוב של גונב נפשות, והיה לו להבין יותר היטיב מה שנכלל בעשרת הדברות.

כספר דברי יואל להגה"ק מאקטמאר ז"ל שבאור ליום רביעי פרשת לך לך שנת תרפ"ז ראה בחלום הלילה והנה הוא ליל שבת קודש פרשת משפטים ועלה בלבו לבאר הפסוק דלמה כתב בתחילה "חוקי ומשפטי" לישראל ואח"כ כתב "משפטים" בל ידעום, דהו"ל חוקי ומשפטי בל ידעום, אלא הכונה הוא דהבנת התורה בא לאדם כפי מה שהוא לומד דבדואי העם הארץ עושה מצוה בלי שום ידיעה כלל

בטעמי המצוה, והלומד מבין יותר ויותר שורש וטעם הדבר, ויש בזה פרד"ס כידוע, וכל זה כשלומד כראוי בקדושה ובטהרה אזי יש לו הסיעתא דשמיא להבין ולהשכיל דברי אלקים חיים, אבל בנכרי אף שיש לו חיוב לקיים שבע מצוות בני נח, מ"מ אין לו מצוה של לימוד התורה, ממילא אפילו אם ילמוד לא יהיה לו הסיעתא דשמיא להבין ולהשכיל עמקי התורה וסודותיה, ונשאר אצלו קיום מצותיו כחוק בלי טעם, וזה הכונה חוקי ומשפטי לישראל כי אצל הישראל יש חוק אבל אם לומד מבין המשפט והסברא שבו, אבל אצל הגוים משפטים בל ידעום לא שייך בכלל שיבינו המשפט והסברא של מצותיהם, לכן כתיב משפט לחוד, משפט אין להם אבל החוקים שפיר יש להם.

עוד איתא צמלש על הפסוק ואלה המשפטים, הה"ד [תהילים ע"ב א'] משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך, יש להבין השייכות לפרשתינו, וגם מה החילוק בין "מלך" שאצלו יש משפט ל"בן מלך" שאצלו יש צדקה, וי"ל דאיתא בסנהדרין דף ו. שמושה היה אומר יקוב הדין את ההר פי' שיש לפסוק כפי הדין בלי שום פשרות ולא לוותר כלל, ואהרן היה אוהב שלום ורוחף שלום והשתדל תמיד לעשות פשרות בהסכמת שני הצדדים, והטעם לזה כי משה ידע כל ההלכות בדיוק מי הזכאי ומי החייב ולא היה צריך לעיין בההלכה, כי קיבל התורה מהקב"ה בעצמו ולא היה שום דבר שלא ידע לברר לאמיתו, ממילא אי אפשר לו לעשות פרשה אם יודע כבר אמיתיות הדין, כי קיי"ל להלכה שענין הפשרה שייך רק קודם שהדיינים יודעים אם מי הצדק רק שמעו שני הצדדים אזי יש ענין להשתדל לעשות פשרה אבל לאחר שעיינו בהדברים ויודעים אם מי הצדק אסור להם לעשות פשרה, אבל אהרן שקיבל ממושה הוא היה צריך לעיין בעומק הדין ולברר ההלכה, ממילא עד שלא בא לבירורו, היה אפשר לו לעשות פשרה, נמצא שמושה היה בבחינת מלך שיודע הדין אצלו יש רק משפט, אבל מי שהוא בבחינת בן מלך שצריך עוד לברר הדין אצלו יש צדקה שהוא יכול לעשות פשרה קודם שיודע ההלכה לאמיתו, ובבעל הטורים כתב המשפטים הוא ראשי תיבות הדין מצווה שיעשה פשרה טרם יעשה משפט.

מכה איש ומת מות לימת:

כתב רש"י מכה איש "למעט" רוצח קטן, ובפרשת אמור כתיב ואיש כי יכה "לרבות" גדול שהרג הקטן, והקשה הגר"ל מריף למה לי קרא לרבות גדול שהרג את הקטן הלא כיון שיש לימוד שרוצח קטן פטור, אם יעלה על הדעת שגדול שהרג קטן פטור למה לי קרא שרוצח קטן פטור הא הו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה כי אותן עדים שהעידו על קטן שהרג אי אפשר להרגם כיון שהם רצו להרוג קטן וההורג קטן פטור, וע"כ כיון שצריכים לימוד שרוצח קטן פטור משמע דהוי עדות שאתה יכול להזימה וממילא ההורג את הקטן חייב, ולמה לי קרא בפרשת אמור, ואולי י"ל שצריך קרא אם בשעת העמדה בדין הוא גדול ומעידים שבקטנותו הרג.

התורה מפסיק בין פרשת יתרו לסוף פרשת משפטים שתי הפרשיות של קבלת התורה בענין המשפטים, התורה ניתנה באופן של משה נגש אל הערפל אפילו באופנים של ירידה [גנב מכה איש רוצח מאנס ומפתה וכו'], ותלמדם חוקי חיים בכל מצב, שם תהא קבורתכם, וענין הנה אנכי שולח מלאך כאן נתבשר שעתידין לחטוא הוא המלאך הבא לסייע אפילו בזמן שאין השכינה בקרבו, ואתה משמרה בקרבי המלאך בא לשמרך בדרך לשמור על הנשמה טהורה, וי"ל דבשעה שמושה לקח חצי הדם באגנות וחצי על המזבח ובא מלאך לחלקו, כי היה אז נס לזרוק על כלל ישראל ובא אותו המלאך לסייע, וזרקתי עליכם מים טהורים,

כרצונו צמיו וכלי יקר העירו שלא מצינו השם "עברי" לאחר

לע"נ

הרה"ח ר' דוד אליהו בן הרה"ח ר' יוסף חיים גרינוואלד זצ"ל

לע"נ

הרה"ח ר' בנימין בייטש בן הרה"ח ר' ישראל חזנביץ זצ"ל

שיחכמו, לכן עונשו שנעשה עיון.

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך:

בפרקי אבות [פרק ו'] כ' אין מלוין לו לאדם לבית עולמו לא כסף ולא זהב אלא מעשים טובים בלבד, ורמז לזה בפסוק אם כסף תלוה, אם יש כסף המלוה לו לאדם זה רק "את העני עמך", הכסף שנותן לצדקה ולעניים זה מלוה לו ושומר עליו לעולם הבא ולא שאר כסף.

ובשר בשדוה טריפה לא תאכלו:

כ' צעלי הסוס' דבר נפלא בספרם דעת זקנים על התורה: מפני מה זכה הכלב יותר משאר בעלי חיים, כי דרך העולם להציג הכלבים לשמור הצאן מן הזאבים, והנה בפעם הזאת לא הצילה הכלב לשמור על הצאן ולכך נעשה א' מהם טריפה על ידי הזאב שבא לדורסם, עם כל זה צויה לנו התורה לא תהיה כפוי טובה על אותן הרבה פעמים שהכלב כן שמר על הצאן וגם ימשיך לשמור, ולכן צויה התורה ליתן שכר לכלב דוקא בעת שלא הצליח הכלב שמירתו שלא לשכוח הטובה שעושה בכלל, וזה מוסר השכל גדול, לפעמים יש טענות על א' שעשה דבר שלא כהוגן ואולי גם עולה, מכל מקום אין לשכוח אותן הפעמים שעשה כהוגן ואסור להיות כפוי טובה על זה.

וברך את לזמך ואת מלמך והסירותי מחלה מקרבך:

מקובל מפי צדיקי אמת שסגולה נפלאה לרפואת חולי ר"ל הוא לכיין בברכת הנהנין קודם ולאחר האכילה, ומרומז בפסוק וברך - אם תעשה הברכה כראוי אז והסירותי מחלה מקרבך אכ"ר.

וביום השביעי תשבות למען ינוח שורך וזמורך:

לכאורה קשה להבין לשון הפסוק כאילו כל השביתה בשבת יהיה כדי שינוח השורך והחמור, הלא זה אינו אלא מצוה של שביתת בהמתו ואינו חייב סקילה ע"ז, ובדרך רמז כתבו הספיק שהשביתה בשבת יהיה כ"כ חזק אצלו שגם מחשבתו לא יחשוב מענייני המסחר ודאגת הפרנסה של חול, וזהו ביאור הפסוק ביום השביעי תשבות כל כך למען ינוח שורך וחמורך דהיינו עול הפרנסה והדאגות גם זה ינוח ביום שבת.

בענין אמירת הפיוטים בארבע פרשיות [שחברן הראשונים וחלק מהם מר' אליעזר הקליר שהיה תנא] כידוע אמירתם הם סגולה גדולה ובדוקה לאריכות ימים, [ויש בזה כמה סיפורי מעשיות ואכמ"ל], ובספר קצ הישר כ' וז"ל "לא יהיה קל בעיניך אמירת הפיוטים, וחיוב על כל אדם לומר הפיוטים בשמחה ובכנות הלב ובשפה ברורה, כי בכל פיוט יש סודות נפלאות, ולא יהיו הפיוטים דומה עליך כמשא, כי הפיוטים נתחברו על פי עצות מלאכי מעלה וכו' כי כן מזמרין ומשבחיין למעלה וכו', וקבלה מידי מפי זקנים מי שמיקל באמירת פייט [במקום שהמנהג לאמרם] ואומר שאינו חיוב כל כך לאמרם אינו מאריך ימים ח"ו, כי כל יחידים שחברו הפיוטים היו גדולי הדור ואנשי מעשה אשר נעשו להם כמה נסים בחייהן ובמיתתן.

סגולת המחצית השקל: ענין השקלים כתיב בתורה הוא לבטל הנגף ולהמשיך חיים, ובספרי קבלה איתא שבכדי להמשיך חיים צריכים להתפלל ב"ג מידות של רחמים באמירת המידה של "ואמת" שהוא א' יותר מ"מות", לכן הג' תרומות למחצית השקל לקחו עבור האדנים והמשכן והתמידים שהם ר"ת אמת, ועי"ז לא יהיה בהם נגף, והנה בפרשת שקלים שאנו קורין יש 346 אותיות שזה הביטוריא של רצון, ולכן אומרים ואני תפילתי לך ה' עת רצון דהיינו בשעה שאנו קורין "רצון" רמז להאותיות של ה' תשא, אזי אני מבקשים עניי "ואמת" ישעך שישלח לנו הישועה ע"י מידת אמת הרמז על הצלה מנגף כנ"ל וממשיך אריכות ימים, [תפארת צנים להגה"ק ממונקאטש].

קבלת התורה אלא קודם לכן באברהם ויוסף ולכלל ישראל אלקי הבעריים, ובמגלה עמוקות כ' דיש בזה ענין של מכירת יוסף שהיה עבד עברי, והביאור שגלות מצרים היתה לתקן חטא מכירת יוסף, ולכן משה לא רצה ליגאל את ישראל אף שהיתה פדיון שבויים של ששים רבוא ויותר כי חשש על הרגשת אהרן הכהן ואם יפגע בו הלא לא תיקן חטא מכירת יוסף, ועי' תנדב"א פכ"ד שבני ישראל כרתו ברית ביציאת מצרים לעשות חסד זל"ז, והוא כדי לתקן חטא מכירת יוסף, ואיתא במדע [הובא צנני יששכר מאמר צילא דמהימנותא אות י'] וענין עבד עברי הקונה עבד כקונה אדון לעצמו הוא תיקון חטא מכירת יוסף שהעבד מרגיש ברע שאינו בביתו ואתה מכניסו לביתך ומתנהג אותו בדרך ארץ.

וי"ל דזה ענין מחצית השקל ובפרט לראשונים שלקחו שקל וחצו אות חצי לה' וחתי נתנו בחזרה בחי' לקונה עבדיו ביום דין ואמר הרבי ר' אלימלך שזה לקיים מצות כי טוב לו עמך, והקב"ה נותן לחם בחן בחסד וברחמים, חצי למשכן וחצי בחזרה להשפיע להנותן ונתנו ישר וחזר.

ורפא ירפא:

עי' ב"ק דף פ"ה מכאן שניתן רשות לרופא לרפא, והקשה תוס' הא מורפא לחודיה כבר יודעים שמותר לרפא, ות' דהו"א דדוקא מכה בידי אדם מותר לרפא אבל מכה בידי שמים שנראה כסותר גזירת המלך אם הולך לרופא, לכן כפל הפסוק שגם חולי בידי שמים מותר לרפא, וכתב סמ"ט לפרש לפי"ד הירושלמי [הובא בקיצושו"ע ריש הלכות צדקה] "האי תרעא דלא פתיח למצותא פתיח לאסיא" פי' שמי שאינו פותח הדלת כשיש שם עני או שאר דבר מצוה יצטרך לפתוח הדלת בשביל הרופא, ומה שחושב האדם שיקמץ ולא יתן לצדקה לבסוף יצטרך ליתן כסף זו להרופא, ולכן יותר טוב לבזבז כספו לצדקה ולא בשביל רפואת ר"ל, והנה מי שאינו נותן צדקה לעני חושב בלבו אם הקב"ה עושה איש זה לעני מן הסתם מגיע לו כן ולמה אתן לו כסף ואהיה כסותר גזירת המלך, לכן אומרים לו מדה כנגד מדה גם בשבילו לא נסתור גזירת המלך וכשיחלה לא יהיה אפשר לרפא ויבזבז כספו בשביל הרופאים, אבל הנותן צדקה וסותר גזירת המלך, גם בשבילו יסתור גזירת המלך ואם נגזר עליו חולי ירפא במהרה.

כי יפתח איש ב"ורו [מלא] או כי יכרה איש ב"רי [חסר]:

כתב הגר"ט להסביר החילוק בין שניהם על פי המבואר בב"ק נ. דבור חייב רק בעשרה טפחים שיש בו כדי להמית, אמנם החופר בור ט' ובא אחר וכרה א' להשלימה לעשרה ג"כ חייב כי על ידו גרם לבור של עשרה, וזה מרמז התורה בפתיחת הבור כתב מלא כי שם צריכים עשרה טפחים, אבל על הכרייה שפעמים שחייב אפילו על טפח א' כתב חסר.

אם לא ימצא חננך ונקרב:

הר"ת הם אליהו [צעל טטוים], לפי המבואר בב"מ דף ל"ז: שנים שהפקידו זה מנה זה מאתיים ושניהם אומרים שלי המאתיים, אזי הדין יהא מונח עד שיבא אליהו, וזה ביאור הפסוק אם לא נמצא הגנב דהיינו השקרן מרמז לנו התורה שצריכים להמתין עד שיבא אליהו הנביא.

כי השחזר יעור פקוליו:

יש לעיין דכל עונש הוא מידה כנגד מידה, ולמה מגיע עונש של עיוור עינים למקבל שוחד, וצבית פנחס כתב עפי"ד התומים ס"י ט' שיש לעיין בספר קודם שמורין הלכה אף שיוודע במחשבתו הדין כי האותיות מחכימות, אולם כל זה ברצוה לידע האמת לאמתו, אבל מי שמקבל שוחד ולא איכפת ליה האמת שוב אינו צריך להסתכל באותיות

לע"נ

הרה"ח ר' פינחס בן הרה"ח ר' בנימין בנינוש חזנונים זצ"ל

אשר הלך לעולמו לאחר שהזדקן ביסורים קשים וקבלם באהבה בשב"ק פ'ר' שמיני לסדר 'נקרובי אקדש' - נוניסן תשע"ז

